PAŽARSČIO (PRIENŲ RAJ.) PILKAPIŲ TYRINĖJIMAI 1976 METAIS

Mykolas Michelbertas

VVPI TSRS istorijos katedra 1976 m. tęsė Pažarsčio pilkapyno, Prienų raj., tyrinėjimus, pradėtus 1975 m.[1] Dar 1975 m. paaiškėjo, kad vadinamajame Pažarsčio trake netoli Šilavoto miestelio yra didelis pilkapynas ir žymiai ankstyvesnės akmens ir žalvario amžių gyvenvietės liekanos. Seniausias gyvenvietės radinys - paleolitinis titnaginis strėlės antgalis, datuojamas apie IX tūkstantmetį pr. m. e. Aptikta taip pat neolito ir žalvario amžiaus radinių - akmeninio šlifuoto kirvio pentis, titnaginis strėlės antgalis, titnago skeltės ir nuoskalos, o pilkapynas buvo įrengtas pirmaisiais m. e. amžiais[1].

1976 m. taip pat buvo rasta keletas dirbinių iš minėtos gyvenvietės - titnaginis strėlės antgalis, virvelinės keramikos puodo šukė, titnago skeltės ir nuoskalos. Šie dirbiniai buvo pakliuvę į pilkapių sampilą. 1976 m. pilkapyne buvo aptikta dar 11 pilkapių, buvusių grupės ŠV kampe ir nepažymėtų 1975 m. sudarytame pilkapyno plane. Taigi Pažarsčio pilkapyne iš viso buvo suskaičiuoti 82 sampilai. Stengiantis nustatyti, ar nėra chronologinio skirtumo tarp atskirų pilkapyno dalių, 1976 m. buvo ištirta dar 11 pilkapių.

Tyrinėtų pilkapių sampilai buvo supilti iš aplinkinės žemės - smėlio. Jų dydis buvo įvairus. Daugumos pilkapių sampilų skersmuo buvo apie 5 m, nors tyrinėti ir mažesni (sampilų dydi

---

[1] Michelbertas M. Pažarsčio (Prienų raj.) pilkapių tyrinėjimai 1975 metais. Kn.: ATL. V., 1978, p. 61-64; Михельбертас М. Раскопки курганов в Пажарстис. - В кн.: АО 1975 года. М., 1976, с. 439-440; Михельбертас М. Курганы в Пажарстис. - В кн.: АО 1976 года. М., 1977, с. 427-428.

- 3,5x3,8, 3,8x4, 4,2x4,2 m) bei didesni (sampilų dydis - 6,5x8,2, 7,5x8 m) pilkapiai. Tyrinėtų pilkapių sampilų aukštis buvo nuo 0,25 iki 1 m.

Daugelio pilkapių sampilų pakraščiuose buvo aptikti apskriti ar ne visai taisyklingo apskritimo formos akmenų vainikai. Akmenų vainikų skersmuo buvo įvairus. Mažesni akmenų vainikai vidinėje pusėje buvo 2,8-3,9 m skersmens, didesni - 6 m skersmens. Ne visų akmenų vainikų dydį pasisekė nustatyti, kadangi daugelyje pilkapių akmenų vainikai buvo gerokai apardyti. Vainikai buvo iš įvairaus dydžio akmenų. Kai kurie vainikai savo metu turėjo kelis aukštus (pilkapiai 42, 53, 67).

1976 m. tyrinėtų pilkapių pagrindas beveik neišsiskyrė. Tik keliuose pilkapiuose buvo pastebėtas sampilo apačioje pilkšvo smėlio sluoksnis su smulkiais angliukais. Smulkūs angliukai buvo aptinkami ir sampiluose.

1976 m. buvo aptikti 5 senojo geležies amžiaus kapai, dar kelių sunykusių kapų liekanos. Kai kuriuose pilkapiuose (26, 32, 53, 68, 69) buvo aptikta po vieną kapą. Tačiau pilkapiuose 68 ir 69 galėjo būti palaidota ir daugiau mirusiųjų, nes juose aptikta atsitiktinių dirbinių, greičiausiai kilusių iš suardytų kapų. Su suardytų arba sunykusių kapų liekanomis susidurta taip pat pilkapiuose 12, 25, 45. Taigi viename pilkapyje Pažarstyje buvo laidota tik po vieną arba du mirusiuosius.

Visi kapai 1976 m. tyrinėtuose pilkapiuose buvo aptikti 0,45-0,9 m gylyje nuo sampilų paviršiaus. Kai kurie kapai buvo pačiame pilkapių centre (pilk. 53, k. Nr. 1), kartais truputį žemiau pilkšvo smėlio sluoksnio (pilk. 69, k. Nr. 1).

Sprendžiant pagal labai blogai išlikusius griaučius (keliuose kapuose buvo išlikę tik kaukolių fragmentai, ilgųjų kaulų

liekanos), neapdegusias įkapes, mirusieji buvo palaidoti nedeginti. Mirusiųjų laidojimo kryptis įvairi - kai kurie laidoti galva į ŠV, kiti - į PR. Kai kuriuose kapuose buvo aptiktos įkapės - įvairūs papuošalai, kiti smulkūs buitiniai daiktai.

Keliuose vaikų ir moterų kapuose buvo aptikti žalvariniai įvijiniai antsmilkiniai, kai kur dvinariai, tai yra vienas antsmilkinis suvertas į kitą (pilk. 53, k. Nr. 1). Kituose kapuose rasta geležinių smeigtukų fragmentų, žalvarinė akinė segė, žalvarinė ritinio smeigtuko galvutė (geležinė adata sunykusi), kažkokių žalvarinių apkalėlių nuolaužos. Minėti papuošalai leidžia atkastus kapus datuoti II a.

Aptikta ir keletas kapų visai be įkapių. Juose rasti tik nežymūs žmonių griaučių pėdsakai. Greičiausiai šie kapai priklauso I m. e. amžiui. Matyt, tuo metu Lietuvoje buvo dar palyginti nedaug metalinių papuošalų ir juos dėdavo ne į kiekvieną kapą.

1976 m., kaip ir 1975 m., beveik visuose pilkapiuose, kapų aplinkumoje ir sampiluose buvo rasta lipdytų puodų lygiu ir brūkšniuotu paviršiumi šukių. Kai kuriuose pilkapiuose stambesnių ir smulkesnių lipdytų puodų šukių buvo surinkta po kelis šimtus. Tai tikriausiai [illegible]usių šermenų pėdsakai. Puodai su maisto ir gėrimų likučiais galėjo būti metami mirusiajam į kapą ar tiesiog į pilamų pilkapių sampilą. Kai kurie puodai, sprendžiant pagal šukes, primena senųjų prūsų gentių naudotus puodus.

1976 m. tyrinėjimo darbai Pažarsčio pilkapyne buvo nutraukti. Iš viso čia dabar yra ištirta 20 pilkapių (1976 m. 1 pilkapį tyrinėjo KVLM, 1975-1976 m. 19 pilkapių - VVPI). Pilkapyne liko neištirta dar daugiau kaip 60 pilkapių.

Pažarsčio pilkapynas - bene pirmasis iš tyrinėtų paminklų Užnemunėje, kuriame rasta pirmųjų m. e. amžių kapų. Jis išplėte

mūsų žinias apie to laikotarpio Užnemunės gyventojų laidoseną, jų buityje naudotus daiktus, ryšius su senųjų prūsų gentimis.

NARAVŲ (TRAKŲ RAJ.) PILKAPYNO TYRINĖJIMAI 1976 ir 1977 METAIS

Ona Kuncienė

Naravų (Grigiškių), Trakų raj., pilkapyno tyrinėjimai buvo pradėti 1972 m. ir užbaigti 1977 m.[1] Iš viso čia ištirta 50 pilkapių.

1976 ir 1977 m. buvo tiriama grupės Š ir ŠR dalis, ištirti 27 pilkapiai, iš jų 15 buvo su akmenų vainikais, 5 - be vainikų, 6 - tušti ir 1 visiškai suardytas (pilk. Nr. 46).

Pilkapiai su akmenų vainikais (Nr. 24-26, 28-30, 32-34, 38, 40-42, 44 ir 45) gana dideli: 8-12 m skersmens ir 0,4-0,8 m aukščio. Jų sampilai daugiausia nuslinkę ir suplokštėję, supilti iš smėlio ir apdėti įvairaus dydžio akmenų vainikais. Akmenų vainikai tvarkingumu nepasižymėjo. Jie dažniausiai buvo netaisyklingai apskriti, o kai kurie net kampuoti, tarsi keturkampiai (pilk. Nr. 28, 29, 41, 44). Dažnai akmenys sumesti nerūpestingai šalia vienas kito. Beveik visų pilkapių vainikai vienaeiliai. Tik pilkapiuose Nr. 41 ir 44 jie buvo sukrauti tarsi iš dviejų eilių ir kampuose dar sutvirtinti sumestais akmenų

---

[1] Kuncienė O. Naravų (Trakų raj.) pilkapių tyrinėjimai 1972m. - Kn.: AETL 1972 ir 1973 m. V., 1974, p. 55-56; Kuncienė O. Naravų-Grigiškių (Trakų raj.) pilkapių tyrinėjimai 1974 ir 1975 metais. - ATL. V., 1978, p. 117-123; Кунцене О.В. Исследования курганов в дер. Мисионарка-Наравай. - В кн.: АО 1972 года. М., 1973, с. 375-376; Бешенене Д.А., Кунцене О.В. Раскопки курганов у дер. Наравай. - В кн.: АО 1974 года. М., 1975, с. 400-401; Бешенене Д., Бутенене Е., Кунцене О. Курганный могильник у дер. Наравай. - В кн.: АО 1975 года. М., 1976, с. 432;